

■ Patrycja Nowakowska,
Adwokat - Senior Associate,
Kancelaria Kubas Kos Gałkowski

■ Artur Leśniak,
Aplikant Radcowski - Associate,
Kancelaria Kubas Kos Gałkowski

Spółdzielnie energetyczne

Przegląd regulacji prawnych

Spółdzielnie energetyczne stanowią kolejne - po klastrach energii i prosumentach energii odnawialnej - narzędzie dedykowane rozwijaniu energetyki obywatelskiej. Narzędzie, które pomimo swojej długoletniej historii nie było dotąd powszechnie wykorzystywane przez uczestników rynku energii. W artykule poruszono aktualny problem: na ile otoczenie regulacyjne zachęca społeczeństwo do partycypowania w rozwijaniu energetyki obywatelskiej w formie spółdzielni energetycznych. Artykuł koncentruje się na wybranych problemach natury legislacyjno-regulacyjnej, dotyczących w głównej mierze definiowania spółdzielni energetycznej oraz zasad rozliczeń w systemie opustu.

Spółdzielnie energetyczne formalnie funkcjonują w polskim systemie prawa energetycznego, przede wszystkim w oparciu o przepisy ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (dalej: „**Ustawa OZE**”)¹ już od 2016 r. Definicja legalna została dodana ustawą z dnia 22 czerwca 2016 r. o zmianie ustawy o odnawialnych źródłach energii oraz niektórych innych ustaw². Niestety, uzasadnienie powyższej nowelizacji nie pozwalało udzielić odpowiedzi na fundamentalne pytanie: po co w ogóle do polskiego systemu wprowadzono spółdzielnie energetyczne? Patrząc przez pryzmat rozwoju polityki klimatycznej Unii Europejskiej można zaryzykować stwierdzenie, że były to pierwsze kroki w kierunku decentralizacji procesu wytwarzania energii elektrycz-

nej i krok w kierunku rozwoju energetyki obywatelskiej. Jednak w praktyce, pomimo tego, że przepisy istniały, spółdzielnie energetyczne nie powstawały - w przeci-

wieństwie do klastrów energii oraz prosumentów. Szansą na zmianę powyższego trendu okazała się kolejna nowelizacja Ustawy OZE - ustawa z dnia 19 lipca

Fot. Nuno Marques on unsplash

2019 r. o zmianie ustawy o odnawialnych źródłach energii oraz niektórych innych ustaw³ przyznająca spółdzielni oraz jej członkom prawo do rozliczenia w tzw. systemie opustu.

Biorąc pod uwagę, że na dzień 21.12.2021 r. wykaz spółdzielni energetycznych prowadzony przez Dyrektora Generalnego Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa⁴ zawiera wyłącznie dwie pozycje - wydaje się, że wprowadzenie systemu wsparcia nie osiągnęło zamierzonego efektu i nie było wystarczające do zapewnienia rozwoju spółdzielni energetycznych. Problematyczne mogą być także same regulacje - niejasne przepisy w zakresie spółdzielni oraz przedłużający się brak aktów o charakterze wykonawczym. Ostatni wskazany problem natury legislacyjnej został rozwiązany stosunkowo niedawno. W dniu 30 marca 2022 r. w Dzienniku Ustaw opublikowane zostało Rozporządzenie Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 23 marca 2022 r. w sprawie dokonywania rejestracji, bilansowania i udostępniania danych pomiarowych oraz rozliczeń spółdzielni energetycznych.

Wobec powyższego powstaje pytanie: czy regulacje prawne dotyczące spółdzielni energetycznych stwarzają odpowiednie i przyjazne otoczenie prawne dla ich rozwoju?

Spółdzielnia energetyczna w Ustawie OZE

Spółdzielnie energetyczne zostały szczegółowo uregulowane w Ustawie OZE. Analizę należy rozpocząć od definicji legalnej zawartej w art. 2 pkt 33a. Następnie wskazać należy art. 38c - 38o zawarte w rozdziale Ustawy OZE zatytułowanym: „Mechanizmy i instrumenty wspierające wytwarzanie energii elektrycznej z odnawialnych źródeł energii, biogazu rolniczego oraz ciepła, w instalacjach odnawialnego źródła energii”. Umieszczenie znakomitej części przepisów dotyczących spółdzielni energetycznych właśnie w rozdziale 4 Ustawy OZE uzasadnia określanie spółdzielni

energetycznych jako narzędzi służących rozwijaniu odnawialnych źródeł energii. Zgodnie z art. 2 pkt 33a spółdzielnia energetyczna oznacza:

„spółdzielnię w rozumieniu ustawy z dnia 16 września 1982 r. - Prawo spółdzielcze (Dz. U. z 2020 r. poz. 275, 568, 695, 875 i 2320) lub ustawy z dnia 4 października 2018 r. o spółdzielniach rolników (Dz. U. poz. 2073), której przedmiotem działalności jest wytwarzanie energii elektrycznej lub biogazu, lub ciepła, w instalacjach odnawialnego źródła energii i równoważenie zapotrzebowania energii elektrycznej lub biogazu, lub ciepła, wyłącznie na potrzeby własne spółdzielni energetycznej i jej członków, przyłączonych do zdefiniowanej obszarowo sieci dystrybucyjnej elektroenergetycznej o napięciu znamionowym niższym niż 110 kV lub sieci dystrybucyjnej gazowej, lub sieci ciepłowniczej”.

Zacytowana definicja w zakresie pojęcia „spółdzielnia” odsyła do innych ak-

2018 r. o spółdzielniach rolników, zgodnie z którym w sprawach nieuregulowanych przepisami ustawy do spółdzielni rolników stosuje się przepisy ustawy Prawo spółdzielcze. Tym samym definiując pojęcie spółdzielni energetycznej na gruncie Ustawy OZE - ustalenia może wymagać charakter spółdzielni, gdyż pewne wymagania względem spółdzielni rolników mogą być inne niż w przypadku ogólnie rozumianych spółdzielni.

Weryfikacji spełnienia wymagań stawianych przez szeroko rozumiane prawo spółdzielcze dokonuje się w pierwszej kolejności na etapie wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego, bowiem zarówno spółdzielnie, jak i spółdzielnie rolników podlegają wpisowi do KRS i z chwilą dokonania wpisu nabywają osobowość prawną. W odniesieniu do spółdzielni energetycznej - Ustawa OZE w art. 38f ust. 2 wskazuje, że spółdzielnia energetyczna może podjąć działalność po zamieszczeniu jej danych w wykazie spół-

Spółdzielnię energetyczną wyróżnia ścisły zakres prowadzonej działalności gospodarczej, który musi koncentrować się na wytwarzaniu energii lub biogazu, lub ciepła, w instalacjach odnawialnego źródła energii i równoważeniu zapotrzebowania energii elektrycznej lub biogazu, lub ciepła, wyłącznie na potrzeby własne spółdzielni energetycznej i jej członków

tów prawnych, w tym ustawy z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze⁵, gdzie w art. 1 § 1 spółdzielnię zdefiniowano jako dobrowolne zrzeszenie nieograniczonej liczby osób, o zmiennym składzie osobowym i zmiennym funduszu udziałowym, które w interesie swoich członków prowadzą wspólną działalność gospodarczą. Kolejne odesłanie dotyczy ustawy z dnia 4 października 2018 r. o spółdzielniach rolników⁶, gdzie w art. 4 wskazano cechy spółdzielni rolników. Należy nadmienić, że przepisy ustawy o spółdzielniach rolników należy uznać za *lex specialis* w odniesieniu do ustawy Prawo spółdzielcze będącej *lex generalis*. Zasada taka wprost została wyrażona w art. 3 ustawy z dnia 4 października

dzielni energetycznych. Zgodnie z art. 38g ust. 2 pkt 3) Ustawy OZE Dyrektor Generalny Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa weryfikuje wyłącznie spełnienie warunków wskazanych w Ustawie OZE, które zostaną opisane w dalszej części artykułu.

Tym samym zarejestrowanie spółdzielni energetycznej w polskim porządku prawnym wymaga co najmniej dwóch czynności: po pierwsze uzyskania wpisu w KRS, gdzie weryfikowany będzie status spółdzielni w rozumieniu prawa spółdzielczego. W drugim kroku spółdzielnia (jeszcze nie energetyczna) powinna złożyć wniosek o zamieszczenie danych spółdzielni w wykazie spółdzielni energetycznych. Na tym etapie Dyrektor

Generalny Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa jest organem uprawnionym do merytorycznej weryfikacji poprawności złożonego wniosku, którego elementem jest oświadczenie o spełnieniu warunków wynikających z Ustawy OZE.

Spółdzielnię energetyczną wyróżnia ścisły zakres prowadzonej działalności gospodarczej, który musi koncentrować się na wytwarzaniu energii lub biogazu, lub ciepła, w instalacjach odnawialnego źródła energii i równoważeniu zapotrzebowania energii elektrycznej lub biogazu, lub ciepła, wyłącznie na potrzeby własne spółdzielni energetycznej i jej członków. Niewątpliwie kształt definicji zawartej w art. 2 pkt 33a) Ustawy OZE wskazuje, że spółdzielnia energetyczna jest typem spółdzielni w rozumieniu Prawa spółdzielczego, a kryterium wyodrębnienia stanowi przedmiot działalności spółdzielni oraz rodzaj zaspokajanego interesu członków. Ustawa OZE nakłada szereg dodatkowych warunków, które musi spełnić spółdzielnia w celu uzyskania statusu spółdzielni energetycznej:

- przedmiot działalności spółdzielni energetycznej musi być zgodny z określonym w art. 2 pkt 33a) Ustawy OZE,
- spółdzielnia powinna wytwarzać energię elektryczną lub ciepło, lub biogaz wyłącznie w instalacjach odnawialnego źródła energii stanowiących własność spółdzielni energetycznej lub jej członków (art. 38f ust. 1 Ustawy OZE),
- członkowie spółdzielni powinni być przyłączeni do zdefiniowanej obszarowo sieci dystrybucyjnej elektroenergetycznej o napięciu znamionowym niższym niż 110 kV lub sieci dystrybucyjnej gazowej lub sieci ciepłowniczej (art. 2 pkt 33a) Ustawy OZE),
- członkowie tej spółdzielni powinni być przyłączeni do sieci dystrybucyjnej elektroenergetycznej lub sieci dystrybucyjnej gazowej lub sieci ciepłowniczej na obszarze jednego operatora sieci dystrybucyjnej (art. 38c ust. 1-2 Ustawy OZE),

- spółdzielnia może prowadzić działalność na obszarze wyłączności gmin wiejskich lub miejsko-wiejskich w rozumieniu przepisów o statystyce publicznej oraz maksymalnie na obszarze nie więcej niż 3 tego rodzaju gmin bezpośrednio sąsiadujących ze sobą (art. 38e ust. 1 pkt. 1 Ustawy OZE),
- liczba członków spółdzielni nie może przekroczyć liczby 999 (art. 38e ust. 1 pkt 2 Ustawy OZE),
- w przypadku, gdy przedmiotem działalności spółdzielni jest wytwarzanie energii elektrycznej, łączna moc zainstalowana elektryczna wszystkich instalacji odnawialnego źródła energii powinna umożliwiać pokrycie w ciągu roku nie mniej niż 70% potrzeb własnych spółdzielni energetycznej i jej członków, a także nie może przekroczyć 10 MW (art. 38e ust. 1 pkt 3 lit. a Ustawy OZE),
- w przypadku, gdy przedmiotem działalności spółdzielni jest wytwarzanie ciepła, moc osiągalna cieplna nie może przekraczać 30 MW (art. 38e ust. 1 pkt 3 lit. b Ustawy OZE),
- w przypadku, gdy przedmiotem działalności spółdzielni jest wytwarzanie biogazu rolniczego, roczna wydajność wszystkich instalacji nie może przekraczać 40 mln m³ (art. 38e ust. 1 pkt 3 lit. c Ustawy OZE)⁷.

Rozliczenia w systemie „opustu” - relacje kontraktowe

Status spółdzielni energetycznej oraz zamieszczenie danych w wykazie spółdzielni energetycznych uprawnia do korzystania z systemu wsparcia, jaki został uregulowany w art. 38c ust. 3 Ustawy OZE, czyli mechanizmu rozliczeń ilości energii elektrycznej wprowadzonej do sieci dystrybucyjnej elektroenergetycznej wobec ilości energii elektrycznej pobranej z tej sieci w celu jej zużycia na potrzeby własne przez spółdzielnię energetyczną i jej członków w stosunku ilościowym 1 do 0,6. Spółdzielnia energetyczna

wprowadzając nadwyżkę energii elektrycznej do sieci dystrybucyjnej może „odebrać” w przyszłości 60% wprowadzonej energii - sieć dystrybucyjna jest traktowana jak swego rodzaju magazyn energii. Reszta wprowadzonej energii (40%), podobnie jak w przypadku prosumentów energii elektrycznej rozliczanych na podstawie art. 4 ust. 1 Ustawy OZE, pozostaje do dyspozycji sprzedawcy i powinna pokryć koszt opłat dystrybucyjnych. Nadto należy wskazać, że w rozliczeniach pomiędzy spółdzielnią energetyczną, a sprzedawcą energii zastosowanie znajdują szczególne zasady rozliczeń określone w art. 38c ust. 7 i 13 Ustawy OZE, w szczególności w zakresie poszczególnych opłat składających się na cenę energii elektrycznej. To dodatkowy bonus dla spółdzielni.

Rozliczenia dokonuje sprzedawca zobowiązany lub sprzedawca wybrany - przy czym Ustawa OZE w sposób jednoznaczny nie przesądza w oparciu o jaką umowę mają być dokonywane rozliczenia. Dopuszczalne wydaje się zarówno rozliczanie spółdzielni w oparciu o umowę kompleksową, jak i umowę sprzedaży. Decyzję co do kształtu relacji umownych pomiędzy sprzedawcą zobowiązanym lub wybranym, a spółdzielnią energetyczną (a w konsekwencji także operatorem systemu dystrybucyjnego) pozostawiono tym podmiotom. Rozliczenia ilości energii w systemie „opustu” dokonuje się na podstawie wskazań urządzeń pomiarowo-rozliczeniowych przyłączonych do sieci dystrybucyjnej elektroenergetycznej wszystkich wytwórców i odbiorców energii elektrycznej spółdzielni energetycznej.

Ustawodawca w art. 38c ust. 14 Ustawy OZE zobowiązał ministra właściwego do spraw klimatu, aby w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw rozwoju wsi w drodze rozporządzenia uregulował szczegółowy zakres oraz sposób dokonywania rejestracji danych pomiarowych oraz bilansowania ilości energii w systemie rozliczeń, szczegółowy sposób ich dokonywania, a także zakres oraz sposób udostępnienia danych pomiaro-

wych między przedsiębiorstwami energetycznymi oraz między przedsiębiorstwami energetycznymi, a spółdzielnią energetyczną. Co ciekawe - rozporządzenie ma precyzować podmiotowy zakres spółdzielni energetycznej. Jest to o tyle zaskakujące postanowienie, że zakres podmiotowy spółdzielni w znacznej mierze został już uregulowany, chociażby ustawą Prawo spółdzielcze. Przedmiotowy akt wykonawczy został opublikowany w Dzienniku Ustaw dopiero 30 marca 2022 r. wchodząc w życie od dnia 1 kwietnia 2022 r.

Zgodnie z § 6 Rozporządzenia Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 23

że także występować wyłącznie w charakterze odbiorcy energii. Powyższego rozróżnienia w kategorii odbiorca - wytwórca nie dostrzegają przepisy Ustawy OZE, które wydają się przyjmować dość uniwersalny model funkcjonowania spółdzielni. Nie wolno jednak zapominać o pewnej praktyce rynku - rozliczenia wytwórców energii z zasady odbywają się w oparciu o model umów rozdzielonych.

Największe wątpliwości natury prawnej dotyczą jednak relacji z poszczególnymi członkami spółdzielni energetycznej. Jak wspomniano wcześniej - spółdzielnia energetyczna posiada osobowość prawną - co oznacza, że sama

wybrany, a spółdzielnią energetyczną? Przepisy nie dają tu żadnej jednoznacznej odpowiedzi, a konkretny model funkcjonowania może wynikać dopiero z przyjętej praktyki rynku. Niewykluczone także, że modele funkcjonowania spółdzielni energetycznych będą się różnić w zależności od przedsiębiorstwa energetycznego, z którym spółdzielnia postanowi nawiązać współpracę.

Wnioski

Jak podkreślono na wstępie - chociaż formalnie spółdzielnie energetyczne istnieją w polskim porządku prawnym od 2016 r., to jednak nie cieszą się szczególnym zainteresowaniem. Taki stan rzeczy może wynikać z niejasnego i skomplikowanego charakteru regulacji prawnych, a także niewystarczającego efektu zachęty przez wprowadzone benefity dla spółdzielni. Szereg szczegółowych zasad został w pierwszej kolejności oddelegowany na poziom aktów wykonawczych, nad którymi praca trwała kilka lat i pomimo formalnej możliwości rozliczania spółdzielni w systemie opustu już od 2019 r. - szczegóły w zakresie rozliczeń (konkretne wzory) pojawiły się dopiero 3 lata później. Niestety przepisy w zakresie spółdzielni energetycznych nie adresują w sposób wyczerpujący pożądanego kształtu relacji umownych pomiędzy poszczególnymi uczestnikami rynku. W tym zakresie należałoby postulować doprecyzowanie regulacji, aby uniknąć braku jednolitości przyjmowanych przez przedsiębiorstwa energetyczne modeli funkcjonowania spółdzielni energetycznych. □

„ (...) spółdzielnia energetyczna posiada osobowość prawną - co oznacza, że sama jest podmiotem praw i obowiązków

marca 2022 r. w sprawie dokonywania rejestracji, bilansowania i udostępniania danych pomiarowych oraz rozliczeń spółdzielni energetycznych⁸ - podmiotowy zakres spółdzielni energetycznej prowadzącej działalność w zakresie wytwarzania energii elektrycznej lub ciepła, lub biogazu obejmuje: 1) spółdzielnię energetyczną będącą wytwórcą lub odbiorcą energii elektrycznej; 2) wszystkich wytwórców i odbiorców energii elektrycznej będących członkami danej spółdzielni energetycznej. Wskazany przepis przesądza, że istnieją przynajmniej dwa modele biznesowe funkcjonowania spółdzielni energetycznej. Chociaż w definicji wskazano, że przedmiotem działalności spółdzielni energetycznej jest wytwarzanie energii, to jednak spółdzielnia mo-

jest podmiotem praw i obowiązków. Powstaje pytanie: czy poszczególni członkowie spółdzielni energetycznej zachowując odrębną podmiotowość nabywają wyłącznie prawo do rozliczenia według ściśle określonych zasad, czy w ślad za tym prawem podąża pewne ograniczenie ich wpływu na kształtowanie relacji umownych związanych z dostarczaniem energii elektrycznej? Innymi słowy: czy członek spółdzielni energetycznej pozostaje odbiorcą, który powinien posiadać zawartą umowę z przedsiębiorstwem energetycznym (w zakresie sprzedaży i dystrybucji energii elektrycznej), czy też zasady dostarczania energii do tego konkretnego odbiorcy w całości powinna regulować umowa zawarta pomiędzy sprzedawcą zobowiązanym lub

Przypisy

- 1 Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 610 z późn. zm.).
- 2 Ustawa z dnia 22 czerwca 2016 r. o zmianie ustawy o odnawialnych źródłach energii oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 925).
- 3 Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy o odnawialnych źródłach energii oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1524 z późn. zm.).
- 4 Wykaz dostępny jest na stronie internetowej Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa, dwa podmioty wpisane do wykazu - stan na dzień 21.12.2021 r. link: <https://www.kowr.gov.pl/odnawialne-zrodla-energii/spoldzielnie-energetyczne/zatwierdzenie-w-wykazie-spoldzielni-energetycznych/wykaz-spoldzielni-energetycznych> [dostęp online: 08.04.2022].
- 5 Ustawa z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 648 z późn. zm.).
- 6 Ustawa z dnia 4 października 2018 r. o spółdzielniach rolników (Dz. U. poz. 2073).
- 7 Marzec T. Prawne perspektywy rozwoju spółdzielni energetycznych w Polsce, Internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny - IKAR 2021 Nr 2, dostęp: Legalis.
- 8 Rozporządzenie Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 23 marca 2022 r. w sprawie dokonywania rejestracji, bilansowania i udostępniania danych pomiarowych oraz rozliczeń spółdzielni energetycznych (Dz. U. poz. 703).